

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В ПОЗАУРОЧНОМУ ВИХОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Кондратова Людмила Григорівна,
Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти,
м. Запоріжжя, Україна

В умовах розвитку поліінформаційного суспільства і формування нових концептуальних основ і пріоритетів освіти, ми спостерігаємо значний розвиток інноваційних процесів в системі післядипломної педагогічної освіти як галузі постійного професійного зростання педагогічних працівників. Останнім часом відбувається оновлення змісту післядипломної педагогічної освіти через впровадження сучасних методик, технологій навчання та виховання. Інновації істотно змінюють результати освітнього процесу, дозволяють створити удосконалені або нові освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; освітні педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості; організацію навчання і виховання; технології управління навчальним закладом, системою освіти. На педагогічні інновації, як вважають учені Академії педагогічних наук України І. Бех, Л. Даниленко, І. Зязюн, В. Кремінь, В. Мадзігон, покладена місія конструювання стратегії освіти. Педагогічні інновації, як результат (продукт) процесу створення нового, що оновлює педагогічну теорію і практику та оптимізує досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети, втілюють у навчально-виховний процес – концепції, теорії, моделі, методики, технології. До педагогічних інновацій можна віднести проектну технологію, до якої в останні часи привертається велика увага багатьох дослідників та вчителів – практиків. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що метод проектів має достатній історичний шлях розвитку, теоретичного обґрунтування (дослідження Д.Дьюї, У.Кіппатрика, Дж.Джонса, М.Бершадського, В.Безрукова, В.Беспалько, В.Монахова, Н.Матяш, Е.Полата, С.Шацького та інших) та практичний досвід використання проектної технології в кінці 19 на початку 20 століття. Велика перерва у використанні цього досвіду за період радянських часів призвела до того, що в сучасній педагогічній практиці він сприймається як інноваційна педагогічна технологія. Політичні, економічні, культурні зміни в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття призвели до потреби впровадження технологій навчання, які покликані розвивати особистість, які б були спроможні компетентно розв'язувати будь-які проблеми сучасного життя, к таким потребам відноситься і проектна технологія. Визначаючи достатню теоретичну розробленість використання проектної технології у навчальній діяльності, треба відзначити, що проблема використання проектної технології у позаурочній діяльності школи недостатньо розроблена.

Перед науковцями постає важлива педагогічна проблема впровадження педагогічних інновацій через підготовку вчителів, до засвоєння інноваційних технологій навчання й виховання в межах післядипломної педагогічної освіти, яка одним із своїх завдань ставить підготовку до практичної роботи вчителів, які не тільки ознайомлюються з різними інноваціями, але і навчаються використовувати здобуті знання на практиці, одночасно вдосконалюючи свою педагогічну майстерність, уміння і навички.

Прикладами запровадження інноваційних технологій через систему післядипломної педагогічної освіти у масове застосування у загальноосвітні навчальні заклади можуть стати такі інновації як: авторська школа-комплекс М. Гузика; психолого-педагогічна система “Розвивальне навчання” (Д. Ельконіна, В. Давидова, О. Дусавицького та інш.); освітня програма “Довкілля” В. Ільченко; програма всебічного розвитку дитини “Крок за кроком” МФ “Відродження” (автор української версії – Л. Кочина); школа

життєтворчості особистості (І. Єрмаков та інші). Але інновації зустрічаються не тільки в навчальній роботі, але і в межах виховної діяльності, що стає вагомою часткою діяльності освітнього закладу.

Узагальнюючи великий досвід структури післядипломної педагогічної освіти ми робимо висновок про пошук нових моделей, комплексних програм організації навчального процесу та удосконалення форм і методів роботи з дорослими. Так у працях вітчизняних дослідників С. Крисюка, В. Олійника, А. Парінова, Н. Протасової, Л. Пуховської та в роботах зарубіжних дослідників Ф. Бухбергера, Д. Гаргрейвза, Д. Гопкінза, І. Дежговської, Д. Нянса, М. Фуллана ми знаходимо тему удосконалення системи післядипломної освіти та пошуку шляхів упровадження інноваційних методик у навчальний процес закладів освіти.

Метою нашої статті стає розглядання умов, змісту, особливостей підготовки вчителів до організації проектної діяльності учнів в позаурочному виховному середовищі в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Аналізуючи запити сучасної освіти, слід сказати про потребу у підготовці в межах післядипломної освіти вчителів до керівництва виховною роботою загальноосвітніх закладів, що дозволяє спрямовувати діяльність класних керівників, педагогів-організаторів, заступників директорів з виховної роботи на вирішення потреб сьогодення, запровадження дієвих технологій, форм і методів. Використання інноваційної діяльності в системі позаурочної роботи дозволяє активно впроваджувати в практику нові, відомі технології, форми і методи, що оновлюють процес виховання, зацікавлюють учнів новими видами діяльності, допомагають досягти нових рівнів вихованості тощо. Як відомо, важливим завданням сучасної освіти є ґрунтовна підготовка вчителів до організації позаурочної виховної роботи, оволодіння педагогами основами управління виховною позаурочною діяльністю, яка останнім часом насичена педагогічними інноваціями, що істотно змінюють зміст і напрями роботи педагогічного колективу. Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, який прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої в тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі. Запитом суспільства, на думку І.Д.Беха, О. І. Савченко та інших є необхідність підготовки такого фахівця, який би стояв не над дитиною, а діяв разом з нею, зміг організувати спілкування з дітьми у вигляді діалогу, дискусії, групової роботи тощо, володів би різними засобами підтримки уваги та працездатності учнів, був спроможний самостійно моделювати, конструювати нові (інноваційні) прийоми, методи, технології навчання і виховання, створював освітні проекти, які мають відповідати потребам учня, бути ефективним, педагогічно виправданим і компетентним у багатьох сферах. Так, учні старшої школи поглиблюючи свої знання у галузі „технологія” зможуть вивчати закономірності проектної діяльності, її принципи, форми і методи, проектувати предмети праці, аналізувати та оптимізувати функції та властивості об'єктів проектної діяльності тощо. Тому підготовка вчителів до здійснення проектно-технологічної освіти учнів стає нагальною потребою нашого часу. Як продовження цих ідей є вивчення учнями основ проектної діяльності як основи творчого процесу, практичного виконання складових проектної діяльності – конструювання і моделювання. Освітні інновації, нововведення у позаурочну роботу мають бути запроваджені в практичну діяльність лише за умови ґрунтовної підготовки через систему післядипломної педагогічної освіти. Але для використання у навчально-виховному процесі нововведень необхідна змістовна підготовка вчителів до цієї діяльності, що покладається на сферу післядипломної педагогічної освіти.

Розглядаючи питання основних завдань сучасного вчителя, який організує виховну роботу в школі, ми приходимо до висновку, що головним акцентом стає створення виховного середовища, що включає в себе не тільки середовище, а і духовний простір

учня і педагога, простір культури, який впливає на розвиток особистості. У ньому має бути представлений весь універсал культурних цінностей культури і культурних норм життя. Це простір соціальних, культурних, життєвих виборів особистостей, яка самореалізується у різних виховних середовищах (академічне, клубне, середовище творчих майстерень). Вчителю слід звернути особливу увагу на реальну, доцільну насиченість навчального року якісними, цікавими, дієвими заходами, спрямованими на задоволення інтересів і потреб учнів, розширення їх особистісних можливостей, розвитку талантів, індивідуальних творчих здібностей, і як наслідок підбір дієвих форм і методів навчання активу учнівського самоврядування, пошук нових форм організації шкільного та класного учнівського самоврядування, яке б дозволило розвивати лідерські індивідуальні здібності, основи управлінської роботи, розвиток дитячої творчості. Проектна технологія значно доповнює і урізноманітнює виховний процес, і дозволяє сформулювати спеціальні інноваційні вміння, які необхідні сучасному вчителю в умовах оновлення організації виховного процесу сучасної школи. До таких вмінь ми відносимо: вміння, пов'язані із розвитком інтересу, вміння, що розвиваються в різних видах діяльності, вміння вибирати вид діяльності, що приносить користь особистості, вміння підготуватися до практичних дій, здійснювати діяльність на практиці, дослідити умови практичної діяльності, встановити особисте ставлення до практичної діяльності та суспільно – корисну цінність від практичної проектної діяльності, оцінити рівень зростання особистісних якостей від практичної діяльності для розвитку особистості тощо.

Розглянемо педагогічні умови підготовки вчителя до проектної діяльності в позаурочному виховному середовищі. Саме створення педагогічних умов для підготовки вчителів є важливим фактором успішного впровадження інновацій у виховний процес. Поняття “умова” має декілька визначень. Як категорія філософії, воно означає відношення предмета до навколишніх явищ, без яких не можливе існування, це відносно зовнішні до предмета різноманітності об'єктивного світу, умови складають оточення, в яких вони існують і розвиваються. Слід розрізнити зовнішні та внутрішні умови підготовки вчителя до організації позаурочної виховної роботи.

До зовнішніх умов ми відносимо: наявність у системі післядипломної педагогічної освіти змісту навчання щодо теорії й практики впровадження проектної технології в практичну діяльність закладів освіти (у вигляді тематичних, планових семінарів, конференцій, спецкурсу тощо); зв'язок курсової підготовки та міжкурсowego періоду щодо підготовки вчителя до впровадження основ проектної технології на практиці; науково-методичне забезпечення навчального процесу післядипломної педагогічної освіти щодо впровадження проектної технології; організація практичного виконання вчителями позаурочних проектів у ході підготовки для набуття практичного досвіду цієї діяльності; узагальнення і поширення кращого педагогічного досвіду організації позаурочних проектів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів; створення банку позаурочних учнівських проектів різних за темами, видами, формами тощо.

До внутрішніх умов підготовки вчителів ми відносимо: усвідомлення потреб суспільства в інноваційних технологіях у ході навчання і виховання; наявність мотивації і потреби в інноваційних змінах власної педагогічної діяльності у педагогів, що залучаються до організації виховної позаурочної роботи; цінування вчителем творчої складової особистості учня; інтерес до проектної діяльності та можливостей проектної технології в межах позаурочної роботи; бажання власно створювати позаурочні проекти із учнями загальноосвітнього закладу тощо.

До головних організаційно-педагогічних умов підготовки вчителя до організації позаурочної проектної діяльності належать: наявність науково-обґрунтованої комплексної програми або моделі проектної діяльності учнів; залучення вчителів до керування проектною діяльністю школярів; наявність умов підвищення кваліфікації в післядипломній педагогічній освіті.

Змістом підготовки вчителів до організації проектної діяльності стає теоретичне, методичне та практичне засвоєння основ проектної технології. Це можливо за умови уведення в курсовий та міжкурсовий період організації навчання вчителів за допомогою спецкурсу “Проектна діяльність в позаурочний час” (автор Кондратова Л.Г.). В основі підготовки вчителя лежать наступні принципи навчання: принцип структурної єдності змісту навчання, що дозволяє забезпечувати єдність та послідовність практичного та теоретичного матеріалу; принцип відповідності змісту спецкурсу формам, методам, засобам проектної діяльності; принцип адекватності даного курсу потребами, запитами суспільства та методології сучасної педагогічної науки. Матеріал спецкурсу побудовано згідно таких вимог: система занять побудована на тренінговій основі, яка сприяє засвоєнню технології в оптимальних навчальних умовах і містить органічну єдність між теорією та практикою; кожне заняття має відповідну тему, мету, головні завдання та визначену структуру, що пов’язані між собою і складають матрицю проектної технології; матеріал курсу тісно пов’язаний із набутим практичним досвідом вчителів та з проблемами і потребами сучасного життя, спрямований на задоволення особистісних професійних потреб вчителів, що займаються організацією позаурочної роботи; зміст курсу зорієнтовано на формування наукового світогляду творчого мислення, професійної компетентності вчителя; матеріал курсу викладено на основі зазначених традиційних і нетрадиційних методів та спрямований на вирішення проблемно-пошукових потреб вчителя щодо впровадження інновацій; матеріали курсу побудовано на системі посилюючих та цілеспрямованих знань і вмінь вчителів та практично опрацьовується слухачами, набуваючи власний досвід практичної діяльності.

Спецкурс “Проектна діяльність в позаурочний час” містить такі завдання: оволодіння вчителями теоретичними та практичними основами проектної технології в процесі навчання; розвиток творчих проектних вмінь та навичок, що сприяють формуванню проектного світогляду і майбутнього досвіду проектної діяльності; оволодіння вчителями методикою організації позаурочної проектної діяльності та усвідомлення ролі педагогічного керівництва нею; виховання потреби в постійному самовдосконаленні та формування компетентнісного педагогічного зростання засобами проектної діяльності; усвідомлення шляхів власного подальшого впровадження проектної технології у практичну педагогічну діяльність в позаурочний час. Запропонована програма спецкурсу розрахована для навчання в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти для вчителів, що займаються організацією виховної позаурочної роботи з дітьми. Педагог – тренер, який організовує навчання використовує індивідуальні, парні, групові та колективні форми заняття та традиційні (вербальні, практично-демонстративні , методи самостійної роботи) і нетрадиційні (дизайн-аналіз, морфологічний аналіз, диспут, метод ранжування, метод фактів, метод змістовного бачення, метод гіпотез, метод досліджень, метод прогнозування, метод помилок, метод придумування) методи у навчанні. Вищезазначений спецкурс та подальша самоосвітня діяльність вчителя зможе забезпечити планомірну підготовку вчителів в межах післядипломної освіти до організації позаурочної проектної діяльності, а також допоможе сучасному вчителю оволодіти проектно-технологічними знаннями, вміннями, навичками, які мають суспільне та особистісне значення, значно розвине пізнавальні творчі здібності фахівців, їх технологічні вміння та навички, набуття власного технологічного досвіду, буде сприяти вихованню комунікативних форм спілкування, цілеспрямованості, наполегливості, вимогливості, самостійності та педагогічної культури.

Таким чином, на сферу післядипломної педагогічної освіти сьогодні покладається визначні завдання до яких ми відносимо не тільки формування загальної компетентності людини, які складаються із сукупності ключових компетенцій, а і проблеми постійного педагогічного удосконалення і професійного зростання, яке досягається значною мірою із впровадження у педагогічну практику інновацій до яких належить і проектна технологія. Ґрунтовне наукове забезпечення післядипломної освіти щодо впровадження в практику

роботи вчителів інновацій, які використовуються у виховному середовищі загальноосвітньої школи стає запорукою професійного зростання і нового погляду вчителя на власні потенціальні можливості і дозволяють виконувати найважливіші завдання державної освітньої політики.

Література

1. *Безруков В.С.* Словарь нового педагогического мышления.- Екатеринбург: Альтернативная педагогика, 1996. - 94 с.
2. *Бершадский М.Е.* Дидактические и психологические основания образовательной технологий. –М.: Пед. Поиск., 2003. – 256 с.
3. *Бех І.Д.* Особистісне – зорієнтоване виховання: Навч.–метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 204 с.
4. *Гитман Е., Гитман Н.* Проект в образовательной области «Технология» // Школьные технологии. – 2002. - № 6. – С. 36-137.
5. *Даниленко Л.І.* Теоретичні аспекти освітньої інноватики: Зб. наук. Праць /Ред..кол.: Л.І.Даниленко (гол. ред.) та ін.. - К.: Логос, 2001. –Вип. 5. – С. 3-11.
6. *Коберник О.М.* Проектування навчально-виховного процесу в школі .-К: Хрещатик,1995 – 218 с.
7. *Кондратова Л.Г.* Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час.-Х.- Основа, 2009.-С.124.
8. *Матяш Н.В.* Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования /Под. ред.. В.В.Рубцова. – Мозырь: РИФ «Белый ветер», 2000. – 286 с.
9. *Олійник В.* Система педагогічної освіти та педагогічні інновації // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. - № 4. – С. 61-69.
10. *Савченко О.Я.* Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя // К.Рідна школа. – 2007. № 5. - С. 5-8.
- Чечель И.* Метод проектов: субъектная и объективная оценка результатов // Директор школы. – 1998. - № 4. – С. 3-10.